

ONDER DUIZEND VLAGGEN

Aukelien Weverling bij Meulenhoff:

Liever gekust

Politiek gevangene

Het land

In alle steden

Onder duizend vlaggen

AUKELIEN WEVERLING

ONDER DUIZEND VLAGGEN

EEN KLEIN CREDO VOOR ONZE TIJD

ROMAN

MEULENHOF

Nederlandse
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Dit boek kwam mede tot stand dankzij een werkbeurs van het
Nederlands Letterenfonds.

ISBN 978-90-290-9369-9

ISBN 978-94-023-2659-8 (e-book)

NUR 301

Omslagontwerp: Pinta Grafische Producties

Omslagbeeld: © Geoffrey Johnson

Auteursfoto: © Keke Keukelaar

Vormgeving binnenwerk: Steven Boland

© 2025 Aukelien Weverling en Meulenhoff Boekeryj bv, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar
gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch
of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is
uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training
and similar technologies.

For my Snacken-boys
Voor Christophe, voor Rafael, voor Roel

‘We are very cruelly trapped between what we would like to be and what we actually are. And we cannot possibly become what we would like to be until we are willing to ask ourselves just why the lives we lead on this continent are mainly so empty, so tame, and so ugly.’

James Baldwin

De som

De kerk brandde vijftien uur. Grote gele vegen staken af tegen een donkerblauw doek, ze voedden zich aan het houten gewelf dat daar al sinds de dertiende eeuw de regen tegenhield. In het hart van de torenspits grepen de vlammen elkaar vast en ontketenden in het vuur een intense dans, eerst schel, daarna smeulend. Als de laatste twee mensen.

Uit alle huizen, alle straten, alle wijken rende wie kon naar de kerk en keek naar de rook die zich opstapelde in de lucht als de dreigende aankondiging van een nieuwe tijd in een vals sprookje. Ze lieten zich op de knieën zakken en richtten hun blik op de hemel.

Wie het zachte Ave Maria inzette weet niemand meer, maar gelijk het vuur daarboven greep het gezang beneden om zich heen tot het uit duizend kelen klonk die een uur daarvoor slechts hadden kunnen neuriën wat ze nu vol van geloofskracht zongen, in alle ernst en uit volle borst. Allemaal devoot aan een God die ze normaal negeerden, of misschien wel devoot aan zichzelf of aan wie zij in dit moment vonden of dachten te verliezen.

Negenhonderd minuten werd er gebeden en gezongen op de pleinen en in de smalle straten, op de bruggen en de brede boulevards die als aderen door de stad liepen, in de hoop dat God zou luisteren. Negenhonderd minuten werd er gehuild en vol afschuw zacht gejammerd.

Hoog boven de huizen brak de langgerekte torenspits, als een luciferstokje viel hij vlammend naar beneden. Het laatste visioen voltrok zich van een meisje met zwavelstokjes dat nu zou sterven van de kou. En wie van een afstand keek zag de blusstralen als serpentines verloren gaan in het vlammend betoog van rampspoed dat zich ver boven hun hoofden aftekende tegen een zwarte lucht.

De waterspuwers, afzichtelijke monsters van de Galerie des Chimères, ooit aangebracht om demonen op afstand te houden, verhinderden dat het water langs de gevel naar beneden liep, ach welk een ironie. Het zou die week Pasen zijn. ‘We geloven in de wederopstanding, van onze Heer maar ook van alles wat Hij ons heeft laten bouwen,’ goot de aartsbisschop in de oren van de massa die zich eindelijk weer onder hem verzameld had als een veld bloeiende zonnebloemen.

In een land dat ontkerkelijk was, of goed gedigitaliseerd, want de echte geloofsstrijd had zich verplaatst naar het internet, waar over de digitale snelweg rappe kruistochten werden gelopen naar pop-up-bedeavaartsoorden, in dat land had deze bisschop opeens een podium dat door zijn ouderwetse vorm een nostalgie aanwakkerde in zelfs het meest atheïstische hart. De herkenning van een preker op zijn preekstoel joeg vertrouwen door de laffe harten die altijd de makkelijkste weg kozen en nu dus ook deze van voetstootse aanbidding. En stond hij vroeger op een trap van indrukwekkend houtsnijwerk waar engelen met hun hangende kopjes verwijtend aanzagen wat van beneden de ogen naar boven had opgeslagen, zijn kansel was nu aangezwollen tot een indrukwekkend schouwspel dat normaal alleen de duivel was voorbehouden, hij stond op puin. Op zwarte kool. Op afgesplinterd hout.

En het wankel geloof in de natie werd getransformeerd naar een vuurvast geloof in God. Alleen Hij kon voorkomen dat het land door mensenhand opgebouwd en afgebroken niet totaal verwoest werd, want met het branden van de kerk had iedereen het gevoeld, dat al wat zij voor zeker en vast aannamen morgen verdwenen kon zijn. 'Ik weet niet waarom ik huil,' zei iemand, 'ik ben niet gelovig maar de kerk voelt vandaag dichtbij.' Er werd geknikt, er werd troost gezocht in elkaars armen. Schouder aan schouder stond men daar te rouwen.

En het herbouwen van de kerk werd de diepste lotsbeschikking. 'Île de la Cité. Het eiland in de Seine is het epicentrum van ons leven,' zei de Franse premier. Er werd geknikt. Sommigen noemden het zelfs het hart van de westerse beschaving. En de rijken kwamen met donaties, en de armen kwamen met donaties, de enige die niks gaf was de kerk, want de verwoeste kathedraal was van de staat, dat stond zo in de wet en nu moest diezelfde staat kiezen of ze hun geld liever spendeerden aan een gebouw of aan de mens. Aan het symbool, of aan de werkelijkheid.

Bijna een miljard euro werd er opgehaald en niemand die zich af leek te vragen wat het christelijke gebaar was om te doen met dat geld. Geloven kun je overal. Ze deden het nu allemaal, onder de rookwolken van wat eens was.

En de rijken mochten hun exorbitante giften aftrekken van de belasting, terwijl de armen die al weken in het geel gestoken hun grens trokken en vroegen om een beter leven nog steeds dezelfde nul op het rekest aansloegen, en zo werd het toch een oud verhaal.

De Notre-Dame, onze moeder, zou herrijzen en alles sal reg

kom met de wereld. En ik keek, en ik keek en ik geloofde in die
verrijzenis en in al die biddende mensen die dat wilden, maar ik
wist niet zeker of het het juiste was om te doen.

‘Île de la Cité. Het eiland in de Seine is het epicentrum van ons leven,’ had de Franse premier gezegd, maar zo was het niet. Het was mooi om dat te beweren toen de gelegenheid zich voordeed, toch maakte dat het nog niet waar, maar het werd waar omdat de mensen heel graag wilden dat dat zo was, omdat ze behoefte hadden aan stelligheid. Île de la Cité was evenmin het epicentrum van hun leven als Avşa, dit eiland in de Zee van Marmara, dat van mij is. Mensen willen nu eenmaal altijd meer uit geografie halen dan verstandig is.

In het Yelken Pension is alles nog stil. Alleen het schepje waarmee Bahar zand in een plastic emmertje schuift, doorbreekt de stilte. Ze kijkt geconcentreerd, vist af en toe een takje uit het zand, legt het voorzichtig op de handdoek naast zich. Ze grinnikt als een zwart torretje op de vlucht slaat voor haar schep.

Zo vroeg in de ochtend zijn er haast geen mensen op het strand. Een paar ouderen doen een eind verderop lichte gymnastiek in de branding. Bewegen hun armen langzaam omhoog en omlaag. Draaien hun schouders traag van de ene naar de andere kant. De zee is kalm en rolt zich ruisend uit over het zand, trekt zich rustig terug.

Een oudere vrouw zit gehurkt bij de rotsen. Ze spoelt een visnet uit dat ze daar gisteravond gespannen heeft, gebruikt de golfslag om de algen en het wier te verwijderen. Ze neuriet

terwijl ze haar handen behendig langs de knopen laat gaan, het net af en toe omhooghoudt om het te controleren op eventuele gaten. Naast haar staat een emmer met de vangst van de dag die scherp in de gaten wordt gehouden door de op de wind drijvende meeuwen. Het eiland ademt nog een keer diep in voordat de dag echt begint.

Ik sluit mijn ogen en laat het mulle zand door mijn vingers glijden. Ik denk aan de moeder uit mijn vroegste jeugd. Ik probeer haar te zoeken in mijn gedachten. Ik concentreer me op mijn eerste epicentrum.

Ze is geboren aan het begin van dit interbellum, waarvan ik in het midden geboren ben en jij aan het eind, want we kunnen nu duidelijk zien dat het een interbellum zal zijn. Weldra, maar nu nog niet.

Ze is mijn moeder en ik kijk naar haar en ik houd van haar. Ze heeft steile bruine haren tot over haar billen en vriendelijke bruine ogen. Lichtbruin, misschien. Ze heeft sproeten, overal sproetjes, en lange tanden die iets naar voren steken, je ziet ze als ze naar je lacht. Ze lacht veel. Ze houdt me tegen zich aan, wiegt, neuriet, wiegt, zingt, wiegt, spreekt en ik groei centimeters in haar armen.

Later zal ze me vertellen dat ze tot mijn geboorte nooit zo'n diepe liefde had gevoeld. Dat ze alles aan me mooi vond en uren naar me kon staren. Naar mijn kleine handen met piepkleine nageltjes, naar mijn teentjes en de rimpeltjes bij mijn knieën. Ze zal ook zeggen: Ik dacht, nu heb ik voor altijd iemand die van me houdt.

Ik ben niet geïnteresseerd in haar. Er is te veel nieuw. Er is dag, er is nacht, er is kleur, beweging, zonneschijn, schaduw,

druppels uit de lucht. Ze zal alles benoemen. Er zijn bomen, bloemen, vlinders, verkeer, muziek. Ze zal me taal geven en met die taal de mogelijkheid om herinneringen op te slaan.

Ik kan vroeg lopen, van de bank naar de stoel, eerst aan haar hand, dan los. Ze wil alles van me weten, wat ik zie, hoe iets klinkt, wat ik ruik. Ik ren door haar leven. Ik laat me in haar armen vallen. En als alles om me heen ruikt naar haar omhelzing word ik kalm.

Ze rookt veel. Ze rolt haar sigaretten zelf in dunne vloeitjes. Uit de voor- en achterkant steken kleine draadjes tabak die ze eraf plukt met haar vingers. Ze ruikt meer dan andere moeders naar sigarettenrook. Het zit diep in haar kleren. Het komt een keer in me op dat ik dat jammer vind, dat ik liever heb dat ze net als andere moeders naar parfum ruikt. Het doet niks af aan mijn liefde voor haar.

Het is heet, maar daar leest niemand iets anders dan zomer in. Ze legt me uit wat zomer is terwijl ik het ervaar. Ik heb geen zonnebril en ik heb geen hoedje tegen de zon. Ze heeft me ook niet ingesmeerd.

Ik vraag haar hoe de zon werkt, ze vertelt me alles wat ze weet over de zon. Ze weet veel en is zachtaardig genoeg om het uit te leggen. Het is een ster, gemaakt van vuur, daarom kunnen mensen er niet te dichtbij komen, ook niet met een raket. Je mag ook niet in de zon kijken. Ze vertelt me dat je daar blind van kan worden. Niet doen, zegt ze, niet doen.

Ze staat aan het begin van haar leven. Haar ambitie was een kind, een man, een poes, een auto voor de deur. En het is haar gelukt. Ze is getrouwd, heeft een dochter en een blauwe eend

staat geparkeerd voor de deur. 's Ochtends verdwijnt hij en blijft zij achter. Het is precies zoals in haar fantasie. Haar zussen wonen in een kraakpand op de Spuistraat, ze slapen op matrassen op de grond, ze verven rokend spandoeken waarmee ze roepend de straat op gaan, maar zij niet. Zij is getrouwd in het stadhuis van Leiden. Er is een foto van haar en mijn vader met andere mensen op een trap. Mijn vader heeft lang haar en een baard. Hij heeft zijn arm nonchalant om haar heen geslagen, zij heeft grote ogen op die foto. Ze kijken blij.

Er was niet veel geld, zal ze later vertellen, ze had een trouwjurk van haar moeder gekregen. Het was een witte met gesteven stof en een rechte kraag bezet met pareltjes. Ze heeft hem bewaard, misschien voor mij, misschien om af en toe naar te kijken, of om haar te herinneren aan een tijd dat trouwen zo vanzelfsprekend was dat zelfs de mensen die er niet echt in geloofden eraan toegaven.

Ze draagt nooit lippenstift. Ik moet de lippenstift van haar vriendinnen telkens van mijn gezicht afvegen. Na elke zoen. Zij draagt het niet.

Haar vriendinnen zijn ook moeders. Ze komen bij haar langs. Ze zitten naast haar op de grote plastic tuinstoelen die ze voor de flat in het gras zet. Ze drinken wijn, bier, port of sherry. Je ruikt het als je dicht bij hun gezicht komt. Ze praten. Ze praten over politiek, dat zeggen ze altijd: Het gaat over de politiek. Ze weten dat we dan niet verder vragen. Er zijn geen vaders bij. Die komen tegen de avond. Dan gaan haar vriendinnen naar huis en leeft iedereen in gezinsvorm verder.

Ze is zesentwintig en heeft een kind. Haar man werkt. Ze woont voor de Albert Heijn en de flat grenst aan een park met

een bruingroene vijver. Ze bouwt gelukkige herinneringen op in het gras voor de flat. Het is er rustig. Ze leest veel. Als ik haar vraag waar haar boeken over gaan, glimlacht ze. 'Elk verhaal is anders.'

In het centrum van de stad stromen pleinen vol, mensen dragen borden en scanderen leuzen. Zij niet. Ze geeft me een sticker waarop een cartoonfiguur tegen een raket trapt. Die plak ik op de deurpost. Ze is niet onverschillig voor de problemen van haar tijd.

Ze vertelt me over Rusland en Amerika, talloze kilometers groter dan wij, met meer monden om te voeden en meer soldaten om te vechten. Als ze me ziet schrikken vertelt ze me over diplomatie en over bondgenoten. Ze zegt: 'Het is belangrijk om goede bondgenoten te hebben.'

Bahar schreeuwt. Ik open mijn ogen en zoek het strand af. Het is niet ernstig. Ze zit in de branding en wil dat haar moeder komt kijken naar haar zandkasteel. Het is eerder een heuvel met schelpen. Het zand zit aan haar beentjes geplakt. Zeynep staat op het terras. Haar zwarte haren vallen golvend over haar schouders. Ze hebben hier geen zwembad. Ze leren het zoals wij fietsen leren, van hun ouders. Ze roept iets naar haar dochter over ontbijten. Bahar schudt haar hoofd. Haar zwarte krulletjes dansen op haar schouders. Ze heeft daar geen tijd voor.

Ik sluit mijn ogen en voel de ochtendzon mijn gezicht verwarmen. Dit is de beste zon. Je kunt er bezinning in zoeken. Reflecteren. Er is frisheid in de lucht en als je met je hand in het zand graaft voel je de koelte van de nacht nog liggen. Er staat

een zachte bries. Straks zal het steeds heter worden, tot je niet meer zonder slippers over het zand kan lopen en je jezelf liever achter dikke muren verstopt met een boek en ventilator, tot de zon onder is.

Zeynep roept nog een keer. Strenger nu, maar je hoort toch die grondtoon van liefde eronder. Bahar aarzelt. Ze heeft een schelp in haar hand waar zand aan zit. Ze wil hem eigenlijk afspoelen. Als ze haar moeder ziet staan met strenge blik en handen in haar zij, legt ze heel voorzichtig de schelp bij haar zandkasteel. Ze slaat het zand van haar handen, pakt haar spul-letjes en loopt met overdreven grote passen naar haar moeder, die kalm haar hand op haar schouders legt en haar zo over het terras van het Yelken naar hun achterliggende zomerhuis leidt. Daar doen ze wat ze elke ochtend doen. Ze ontbijten en vertellen elkaar wat er in hun slaap gebeurd is. Bahar vliegt haar dromen na, Zeynep is vol aandacht op die momenten. Ze wil weten of ze dieren is tegengekomen en welke taal die spraken. Ze wil weten welke kleuren Bahar gezien heeft en of het dag of nacht was. Bahar vertelt met grote ogen en wilde handgebaren. Af en toe staat ze op van tafel om te laten zien hoe het precies ging. Zeynep houdt haar handen om haar thee gevouwen, prikt af en toe een stukje komkommer of *beyaz peynir* van haar bord, kijkt met lichtjes in haar ogen naar haar dochter en knikt.

Ik concentreer me op de vloedlijn. Het water dat elke keer komt en gaat, komt en gaat, komt en gaat. Telkens hetzelfde, telkens een tikje anders.

Mijn moeder was opgegroeid in een tijd waarin meisjes en jongens niet onder dezelfde poort naar school gingen en leerde

gescheiden van de jongens haar Latijn. Ze leerde sneller dan de rest, als ze klaar was mocht ze haar boek uit haar tas pakken en lezen. Ze las veel, vaak en intensief. En ze wil het aan mij doorgeven, die kans om je te onttrekken aan de realiteit. Om te verdwijnen in een wereld naar keuze. Elke avond leest ze me voor. Elke avond een nieuw verhaal.

Als ze het boek dichtslaat zucht ik, want het duurt nooit lang genoeg. Ze lacht en zegt elke avond: 'Morgen is er weer een dag. Dan gaan we verder.'

Ze staat aan het begin van haar leven en is tegelijkertijd al ver over de helft door alle afgesloten wegen. Ze moet nog jaren en jaren, maar het hart van haar vertelling ligt al achter haar.

Er is een verhuizing waar ik me nauwelijks wat van herinner. Mijn vader bouwt een witte boekenkast met ronde spijlen tussen de planken. Hij wiebelt als je er per ongeluk tegenaan stoot.

Er is een trap naar beneden en een trap naar boven. Dat is normaal, dat hebben alle mensen die wij kennen. Ze hebben ook net als wij een achtertuin met een schommel, een ligbad met een plastic bootje erin en een hutkoffer met verkleedkleden.

Alles in het huis is groen, bruin of oranje. Behalve het behang van de slaapkamer, dat is wit met blauwe bloemen. Het bed waarin ik geboren ben is van hout en op de lakens stapelen zich oranjebruine wolken. Het zijn de beginjaren tachtig. Niet lang van nu zal alles zich in neonkleuren presenteren en de kledij schaarser worden op de kleurentelevisie.

Zij doet de afwas, kookt aardappelen, wappert een kleed uit over de tafel. Twee kaarsen voor de gezelligheid. Ze is geen

punker. Haar haar is niet getoupeerd. Ze heeft haar ogen niet zwart aangezet. Dat zijn andere levens. Ze is niet ruig. Niet ontevreden. Ze hunkert niet naar modernisering of een andere gedachtegang. Ze weet dat veel mensen niet verder kunnen denken dan ze doen.

We zitten aan de keukentafel, ze helpt mij en mijn beste vriendinnetje vormpjes uit melkpakken te knippen. Op tafel ligt dun gekleurd papier. Ze knipt een maan in het pak, een vierkant en een rondje. Het worden lampionnen. We beschilderen ze. De vormen die zij uitgeknipt heeft in het karton plakken we af met doorschijnend gekleurd papier. Onderin lijmen we een waxinelichtje dat een paar keer uit zal waaien.

Als het donker is lopen we in groepjes langs de huizen, achter elke deur zit een mand snoep verstopt. We zingen 'Sintere sintere Maarten, de koeien hebben staarten, de koeien hebben horens, de kerken hebben torens...' en telkens is daar die deur die openzwaait en warm licht dat op de klinkers valt, een mand, een compliment over ons zingen, verwachting, een spanning in je buik van wat je krijgen zal.

Bij sommige huizen geven ze mandarijnen weg. We zingen zo snel mogelijk. Struikelen bijna over onze voeten als we doorlopen. Verderop worden chocoladekikkers uitgedeeld.

Thuis bekijken we de buit. Er zitten grote lolly's tussen, dropveters en spekkies. Er zijn pepernoten en tumtummetjes en taaitaai. Ik mag van haar vijf snoepjes en dan morgen weer. We gaan ook een Hans en Grietje-huisje maken van een kartonnen doos en dan mag ik op het dak al het snoep plakken dat ik niet lust of dat te veel is.

Ze heeft lange bruine haren en een zachte stem. Ik kan verdwijnen in die glanzende haren. Ik kan op haar schoot zitten en ze zo om mijn gezicht wikkelen.

Ze is nerveus, je merkt het aan hoe ze trilt, hoe ze het liefst in een hoekje staat als er veel mensen in de kamer zijn, maar ze is altijd vol aandacht. Ze lacht als je haar aankijkt, zelfs als haar mond niet krult lacht ze. Het zijn haar ogen.

Op school drink ik schoolmelk uit lichtblauwe pakjes waarop een konijn zich door vier plaatjes stript. Er zijn groepjes gemaakt met vier tafeltjes. Er is een poppenhoek. Er is een lint vanaf het plafond waaraan tekeningen worden gehangen. De juf leest elke dag voor. Ze heeft blond piekerig haar en grote borsten waarvan de bovenkant altijd blootligt. Ze is niet aardig tegen mij, maar wel tegen veel andere kinderen. Ze gelooft niet dat ik al kan lezen en ik mag het ook niet laten zien. Als ik zeg dat het heel makkelijk is noemt ze me een opschepper. Het is montessorionderwijs en ik mag met de roze toren en de bruine trap. Ze wil niet komen kijken hoe ik het doe. Als ik ze door elkaar hussel en ermee speel, pakt ze het af en zegt ze dat ik er nog niet aan toe ben.

In de pauze bak ik taart in de zandbak. Soms met een ander kind, maar meestal alleen.

Ze haalt me elke dag uit school. Ze is altijd op tijd. Elke dag. In de herfst draagt ze een lange oranje sjaal. Hij wappert langs haar jas. Ze draait een shaggie op het schoolplein terwijl ze kletst met de andere moeders. Ik weet niet wat ze doet in de tijd dat ik op school zit en ik vraag het me ook niet af.

Er is een intocht bij het oude haventje en wij staan langs de kant van de weg. De menigte dromt samen. In de verte stapt de

Sint zwaaiend van de boot. Ik zie het als mijn vader me optilt en op zijn schouders zet. Ik zie hoe zijn tabberd waait in de wind, zijn mijter staat kaarsrecht op zijn hoofd. De hoofdpiet houdt zijn gouden staf vast terwijl de Sint naar zijn witte schimmel wordt geleid. Als een piet me een handje strooigoed geeft voel ik zijn zwarte handschoen. De wereld is verzonnen en ik geloof erin.

Dan komt de echte winter met donkerende dagen en diepe kou. Ze hijst me in een dik skipak voordat we naar buiten gaan. Het is onhandig als ik moet plassen, maar het houdt me warm. Ze pakt de slee in de gang en doet de deur open. Alles is wit. De daken van de huizen, de straat, de motorkap van onze eend.

Ik mag gaan zitten en ze sleept me voort. Niet ver is een bos en we lopen onder de bomen door. Hoog ligt het op de takken. Hoog ligt het op de grond, we trekken samen karrensporen, zij sleept en sleept en ik ben het gewicht.

We wonen in een redelijk land, niet perfect, maar redelijk. Er zijn weilanden met vee en steden vol mensen. Er is eten. Er zijn medicijnen. Man en vrouw mogen studeren. Er is werk, niet voor iedereen, maar er is werk. En er zijn plannen die worden ontvangen met spandoeken, die niemand probeert neer te halen. Het is een veilig land om in te denken.

Het is geen perfect land en dat zal het ook niet worden. Velen zullen proberen dat ervan te maken, maar geen een zal erin slagen.

We doen leuke dingen, we doen dingen die horen. We gaan naar het Rijksmuseum, waar een heel groot poppenhuis staat en waar grote en kleine schilderijen hangen. Zij wil dat we ze